

Beslutningsforslag nr. B 73. Fremsat den 28. februar 1992 af Holger K. Nielsen (SF), Gade (SF), Lilli Gyldenkilde (SF), Jes Lunde (SF) og Rahbæk Møller (SF)

Forslag til folketingsbeslutning

om oprettelse af en fornyelsesfond i private virksomheder

Folketinget pålægger regeringen i indeværende folketingsår at fremsætte lovforslag med følgende indhold:

1. Der skal oprettes en fornyelsesfond på hver enkelt privat virksomhed. Fondens midler skal anvendes til udvikling af renere teknologi, køb af renere teknologi, forbedringer af arbejdsmiljøet, gennemførelse af almen og erhvervsrettet uddannelse for de ansatte og organisationsudvikling.
2. Virksomhederne skal bidrage til fornyelsesfonden ud fra to forskellige typer af grundlag:

A. I virksomheder, der er afgiftspligtige i henhold til merværdiafgiftsloven, med undtagelse af de under B nævnte virksomheder, skal virksomheden overføre 1 pct. af værditilvæksten (promsgrundlaget) til fornyelsesfonden. Beregningen af fondsbidraget skal ske på grundlag af det løbende momsregnskab.

B. I virksomheder, hvis afsætning er undtaget fra afgiftsplikten efter merværdiafgiftslovens § 2, stk. 3, eller hvis moms- og promsgrundlaget er stærkt misvisende for virksomhedens økonomiske aktivitet, som f.eks. i finansielle virksomheder, skal virksomhedens årlige bidrag til fornyelsesfonden være på 3.200 kr. pr. lønmodtager, for hvem der indbetales fuldt ATP-bidrag. For lønmodtagere, for hvem der indbetales mindre end fuldt ATP-bidrag, aftrappes bidraget til fornyelsesfonden. Aftrapningen sker med udgangspunkt i de 3.200 kr. og i samme forhold, som ATP-bidraget aftrappes i.

3. Midlerne overføres til fornyelsesfonden inden for samme tidsfrister, som gælder for indbetaling af henholdsvis moms og ATP-

bidrag. Midlerne kan anvendes i den takt, hvori de indgår i fonden. Der skal kun foretages løbende indbetalinger til fornyelsesfonden, når det årlige bidrag forventes at være på mindst 15.000 kr. og virksomheden har mindst 5 fuldtidsansatte. Indbetalingen reguleres endeligt, når der er vished for bidragets størrelse.

4. Der nedsættes et udvalg, der skal disponere over fornyelsesfondens midler. Dette fornyelsesudvalg består af to parter, hvortil virksomhedsledelse og ansatte udpeger lige mange repræsentanter.
5. En betingelse for at anvende fondens midler er, at parterne i fornyelsesudvalget er enige om midlernes anvendelse.
6. Midlerne i fornyelsesfonden skal være anvendt senest to år efter udgangen af det regnskabsår, hvori de blev afsat. Er der på dette tidspunkt ikke opnået enighed mellem parterne, skal udisponerede midler fra det pågældende regnskabsår overføres og deles ligeligt mellem Miljøministeriet, Industriministeriet, Arbejdsministeriet og Kulturministeriet. De respektive ministerier skal anvende midlerne til de i punkt 1 beskrevne formål ved, at midlerne indgår enten som supplement i eksisterende aktiviteter eller på særligt til formålet oprettede konti.
7. Der føres særskilt regnskab for fornyelsesfonden. Ansatte og ledelse skal i fællesskab udpege en revisor. To repræsentanter for de ansatte har ret til løbende at se alt regnskabsmateriale for fornyelsesfonden. To repræsentanter for de ansatte i de i punkt 2 A nævnte virksomheder har ret til at se det løbende momsregnskab, de sidste to regnskabsårs momsregnskaber samt eventuelle bemærkninger fra toldvæsenet eller korre-

spondance med toldvæsenet. I de i punkt 2 B nævnte virksomheder har to repræsentanter for de ansatte ret til at se det løbende ATP-regnskab, de sidste to regnskabsårs

ATP-regnskaber samt eventuelle bemærkninger fra ATP eller korrespondance med ATP.

Bemærkninger til forslaget

Almindelige bemærkninger

Fremsættelsen af dette beslutningsforslag har flere formål. Der sigtes på at skabe miljøforbedringer i og uden for virksomhederne, at øge beskæftigelsen i den private sektor og at øge de ansattes indflydelse i de private virksomheder.

En forstærket miljøindsats er absolut påkrævet i danske virksomheder af både miljø- og konkurrencemæssige årsager. Danske virksomheder er nødt til at anlægge en »fra vugge til grav«-organisering af deres produktion. Det vil sige, at alt fra råstof- og energiforbrug til udledninger under produktionen og forurening i forbindelse med forbrug og bortskaffelse af den opbrugte vare skal virksomhederne tage hånd om, så det samlede ressourceforbrug og den samlede forurening bliver reduceret. Det er en kæmpeopgave, der skal løses. Ofte vil en forstærket indsats kunne give forbedringer af både arbejdsmiljøet og det ydre miljø. Skal opgaven løses ordentligt, kræver det en engageret medvirken af alle ansatte. Ofte besidder de ansatte »skjult viden«, som – hvis den blev frigjort – ville kunne komme en miljøvenlig indsats til gode. Det er forslagsstillernes opfattelse, at fornyelsesudvalget og de bevægelser, som dette udvalg kan sætte i gang på virksomheden, vil kunne frigøre en stor del af de ansattes engagement og viden.

Nødvendigheden af at reducere arbejdsløsheden bliver mere og mere påtrængende, både fordi arbejdsløsheden er stigende, og fordi den nu har nået en uhyggelig størrelse, 300.000 helårsarbejdsløse, hvilket giver den største arbejdsløshedsprocent siden 2. verdenskrig.

Lønkvoten i den private sektor har de sidste år været faldende til fordel for en voksende profit. I de seneste knap 10 år har lønkvoten i den private sektor ligget på 54-55 pct. Den toppede i 1987 med 57,9 pct. Siden er den stort set faldet, og det skønnes i Det Økonomiske Råds seneste halvårsrapport (november 1991), at lønkvoten i den private sektor for 1991 vil ligge på 51,3 pct., og at den de næste 2-3 år vil blive på dette niveau.

På trods af forventningen om en fortsat lav lønkvote er der ikke umiddelbart udsigt til en markant forbedring af beskæftigelsen i den private sektor.

Samtidig med at beskæftigelsen skal øges i den private sektor, skal det samlede ressourceforbrug og den samlede belastning af miljøet reduceres. Løsningen af disse to hovedopgaver påkalder en forstærket indsats i hver eneste dansk virksomhed. Det er alt i alt en kæmpeopgave, som ifølge dette beslutningsforslag må løses af ansatte og virksomhedsledelse i fællesskab. Desværre viser udviklingen, at ledelsen i danske virksomheder ikke har kunnet løfte disse opgaver alene. Derfor foreslås det, at de ansatte i virksomhederne inddrages i løsningen af disse opgaver. Ifølge dette beslutningsforslag får de ansatte en reel indflydelse på i det mindste visse af virksomhedens aspekter – det drejer sig om de formål, som er nævnt i punkt 1. Derfor fører vedtagelsen af dette beslutningsforslag til en udvidelse af demokratiet på arbejdspladsen.

For at samvirket mellem virksomhedsledelse og ansatte kan ske i et ligeværdigt forhold, får ledelse og ansatte samme rettigheder med hensyn til at disponere over fornyelsesfondens midler. Det er forslagsstillernes hensigt og forventning, at der – på basis af lige rettigheder – i langt de fleste virksomheder vil opstå et frugtbart samarbejde mellem ledelse og ansatte med hensyn til anvendelsen af fornyelsesfondens midler. Kan et sådant samarbejde ikke etableres, det vil sige, kan der ikke opnås enighed mellem de to parter, er fornyelsesfondens midler ikke tabt for de overordnede formål.

Bemærkninger til forslagens enkelte punkter

Ad 1

Fonden kan anvendes til en bred vifte af aktiviteter inden for miljø- og uddannelsesområdet og organisationsudvikling. Behovene for en indsats på disse områder er uomtvistelige og veldokumenterede. Ved organisationsudvikling forstås omlægninger af (1) arbejdsdeling, (2) den enkelte ansattes arbejdsfunktio-

ner og (3) samarbejds mønstre. Dette vil typisk ske i takt med indførelsen af renere teknologi. Men organisationsudvikling kan også ske uden ændringer i teknologien. Organisationsudviklingen – omstillingen – vil typisk give de ansatte et større ansvar og stille krav om udvikling af både specifikke og generelle kvalifikationer. Både for at styrke de ansattes indflydelse på organisationsudviklingen og for at sikre, at den leder til gavnlige resultater (det vil sige, at de ansatte »er med på det, der sker«), imødeser forslagsstillerne, at fornyelsesudvalgene ofte vil iværksætte en organisationsudvikling, som er deltagerstyret.

Forslagsstillerne anser det for hensigtsmæssigt, at der er flere felter og kombinationer af disse, hvor ledelse og ansatte i fællesskab kan sætte ind. Den konkrete indsats skal besluttes i den enkelte virksomhed og må afhænge af denne virksomheds nærmere omstændigheder. Imidlertid vil en indsats inden for miljøområdet give anledning til miljøforbedringer og ofte også en forøget efterspørgsel, hvilket – for så vidt efterspørgslen retter sig mod hjemmemarkedet – vil give anledning til øget beskæftigelse i Danmark. En øget uddannelsesindsats vil øge kvalifikationerne for de allerede beskæftigede – hvilket er påkrævet med de omstillinger, som de danske virksomheder løbende skal igennem. En øget uddannelsesindsats må også i et vist omfang forventes at give anledning til ansættelse af arbejdskraft til erstatning for de ansatte, som deltager i uddannelse. Det skal understreges, at uddannelsesinitiativer skal ses som et supplement til eksisterende videre- og efteruddannelsesforanstaltninger (f.eks. VUS), som forslagsstillerne i andre sammenhænge vil søge fremmet.

Det er de færreste virksomheder, som har mulighed for selv at iværksætte udviklingen af renere teknologi. Det skal således være muligt for udviklingsfonden at købe udviklingsydelser uden for virksomheden, hvis der er enighed herom. Det skal også være muligt for virksomheden at købe renere teknologi. Indførelsen af renere teknologi vil ofte give forbedringer af både det indre og det ydre miljø. Da indførelsen af ny (og renere) teknologi ofte giver anledning til både efter- og videreuddannelse af de ansatte og omlægning i arbejdsdeling og arbejdsindhold, finder forslagsstillerne det naturligt at samle finansieringen af (en del af) disse aktiviteter i én og samme fond, som de ansatte har en ligeværdig indflydelse på. Det bemærkes, at der også kan anvendes midler til almen uddannelse.

Ad 2 A

I 1990 var værditilvæksten (dvs. bruttofaktorindkomsten) i den private sektor på 542 mia. kr. Med omkring 1,7 mio. fuldtidsbeskæftigede i den private sektor vil der i gennemsnit blive afsat ca. 3.200 kr. i fornyelsesfonden pr. ansat. Når ordningen er kørt ind, kan procentsatsen øges. Forslagsstillerne har valgt værditilvæksten som beregningsgrundlag, dels fordi det er teknisk let at identificere, dels fordi svingningerne i dette grundlag år for år er forholdsvis små. Hvis virksomhedens overskud skulle have været beregningsgrundlag, ville der være både identifikationsproblemer og problemer med svingninger i størrelsen af de midler, som fonden ville råde over år for år. Hertil kommer, at den stigende liberalisering og dermed internationalisering af kapitalbevægelserne må forventes at gøre det yderligere vanskeligt at identificere og fastholde overskud til de i punkt 1 nævnte formål.

Værditilvæksten, også kaldet promsgrundlaget, kan beregnes med udgangspunkt i momsgrundlaget. Til dette lægges afgiftsfri eksport og afgiftsfrit indlandsk salg, og der fratrækkes værdien af importkøb. Disse tal fremgår direkte af momsregnskabet. Det betyder, at alle i virksomheden med kendskab til det løbende momsregnskab hurtigt kan få overblik over de midler, der er til rådighed for fornyelsesfonden. Metoden svarer til den, der anvendes ved beregning af refusionsgrundlag for CO₂-afgift, jf. lov om kuldi-oxidafgift af visse energiprodukter § 9, stk. 4–6.

Ad 2 B

For finansielle virksomheder stammer en væsentlig del af værditilvæksten fra rentemarginalen, der ikke indgår i moms- eller promsgrundlaget. Derfor kan momsregnskabet ikke lægges til grund for beregningen af fondsbidraget. Punkt 2 B-virksomhederne er i almindelighed løntunge. For disse vælges i stedet et årligt bidrag pr. fuldtidsansat, som svarer til det, som de i punkt 2 A nævnte virksomheder i gennemsnit skal betale for en fuldtidsansat. Herefter beregnes bidraget for den enkelte ansatte bestemt af den pågældende beskæftigelsesomfang. Det giver nogle »ATP-forholdstal« for forskellig varighed af ansættelse. Ved at kombinere niveauet på de 3.200 kr. med »ATP-forholdstallene« og gange op med antallet af ansatte i hver ATP-kategori kan det nøjagtige bidrag til fornyelsesfonden beregnes.

Reguleringen af de 3.200 kr. skal ske i takt med henholdsvis (1) de ændringer, der er i værditilvæksten pr. fuldtidsbeskæftiget i den private sektor, jf. bemærkningerne til punkt 2 A, og (2) de ændringer,

der vedtages af den i punkt 2 (A) anførte bidragsprocent, som foreløbig er sat til 1 pct.

Ad 3

Der skal oprettes en særlig giro- eller bankkonto for fornyelsesfonden. Kontoen skal holdes adskilt fra virksomhedens øvrige konti. Udbetalinger fra kontoen kræver to underskrifter – én fra en repræsentant for hver part. Der skal føres et særskilt regnskab for denne konto, som skal holdes adskilt fra virksomhedens øvrige konti. I de fleste private virksomheder udarbejdes momsregnskabet hvert kvartal, ligesom indbetalingen af ATP-bidraget sker hvert kvartal. Overførslen af midler til fornyelsesfonden bør følge de tidsterminer, der er for indbetaling af henholdsvis moms og ATP-bidrag, ligesom eventuel udsættelse og påligning af renter m.v. i videst muligt omfang bør følge de regler, der allerede er gældende. Når dette er sket, skal midlerne overføres til fornyelsesfonden efter de tidsgrænser, som gælder for henholdsvis momsbetaling og overførsel af ATP-bidrag.

Efterregulering betyder både, at virksomheder, som skulle have indbetalt, men ikke har gjort det, fordi forventningerne ikke har givet anledning hertil, skal efterbetale, og at virksomheder, som har indbetalt for meget, fordi forventningerne overvurderer bidragsforpligtelsen, skal have pengene tilbage eller, hvis de er brugt, skal have dem modregnet i de efterfølgende betalinger.

Ad 4

Forslagsstillerne er opmærksomme på, at vilkårene kan være meget forskellige for små og store virksomheder og fra branche til branche. Det forventes derfor, at arbejdsministeren efter konsultation af de relevante hovedorganisationer udarbejder vejledende regler for sammensætningen af fornyelsesudvalget for forskellige virksomhedstyper. Det må forventes, at reglerne for nedsættelse af samarbejdsudvalg (som jo netop har en a-side og en b-side) i vid udstrækning vil kunne finde anvendelse.

Ad 5

Forudsætningen om enighed, hvor det er de to parter såvel som hver helhed, der skal være enige, giver de ansatte en reel medindflydelse på nogle af de forhold i virksomheden, som spiller en stor rolle for de ansatte, nemlig arbejdsmiljø, uddannelse og arbejdsorganisering. Det er forslagsstillerens forventning, at denne reelle medindflydelse vil frigøre ideer og øge engagement og virkelyst til gavn for både virksomhed og ansatte – for miljø og beskæftigelse generelt.

Ad 6

Da det er et krav, at der er enighed mellem parterne om anvendelsen af fornyelsesfondens midler, er det også nødvendigt at beskrive, hvad der skal ske, hvis parterne ikke kan blive enige. Det forventes kun at ske i ganske få tilfælde, idet de mange kombinationsmuligheder for midlernes anvendelse giver kompromismuligheder, ligesom både ledelse og ansatte har en fælles interesse i, at midlerne under alle omstændigheder anvendes på virksomheden frem for at blive kanaliseret til en godt nok tilsvarende anvendelse, men via beslutninger truffet i en række ministerier. I den forstand lægger forslaget op til decentralisering og selvforvaltning af en stor del af fornyelsen af den private sektor i Danmark.

Ved at sætte en passende tidsgrænse for opnåelsen af enighed er det også sikret, at ingen af parterne kan trække afgørelserne i langdrag. Der er således indbygget et forholdsvis stort pres på begge parter med hensyn til at blive enige. Der kan opstå situationer, hvor de to parter er enige, men hvor anvendelsen af midlerne må afvente beslutninger truffet uden for den pågældende virksomhed. I så fald skal et enigt fornyelsesudvalg kunne få op til et års dispensation fra den i punkt 6 anførte tidsgrænse for anvendelsen af fondens midler. Etableringen af et godt samarbejde mellem de to parter i fornyelsesudvalget vil i langt de fleste virksomheder næppe volde problemer overhovedet, idet parterne jo allerede kender hinanden gennem bl.a. samarbejdsudvalg, lønmodtagerrepræsentation i aktieselskabsbestyrelser, tillidsmandsinstitutionen, sikkerhedsudvalg, deltagelse i uddannelse og dagligt samarbejde i øvrigt. De få steder, hvor samarbejdet måtte knirke i starten, må man forvente, at den fælles fordel ved at blive enig vil sætte sig igennem efter et stykke tid, således at parterne ender med at finde en samarbejdsform om anvendelsen af fornyelsesfondens midler.

Udleverede midler deles ligeligt mellem de anførte ministerier. I Miljøministeriet forventes de indgåede midler at blive anvendt som supplement til udviklingsprogrammet for renere teknologi, i Industriministeriet til udviklingskontrakter for renere teknologi, i Arbejdsministeriet til henholdsvis Arbejdsmarkedsstyrelsen, der kan supplere arbejdsmarkedsuddannelserne, og Arbejdstilsynet, der kan anvende midlerne til opsøgende og forebyggende arbejde på arbejdsmiljøområdet, samt i Kulturministeriet, der kan anvende midlerne til en forstærket indsats for uddannelse af voksne i beskæftigelse, VUS.

Ad 7

Det afgørende er, at der skal føres et særskilt regnskab for fornyelsesfonden, og at de ansatte skal have adgang til at efterprøve virksomhedens oplysninger ved at kunne gå til henholdsvis toldvæsenet og ATP, hvor de i øvrigt også kan sammenholde den aktuelle situation med de sidste to års oplysninger. Det giver repræsentanter for de ansatte et meget sikkert indblik i de midler, som løbende skal afsættes til fornyelsesfonden. Ved at bruge henholdsvis momsregnskab og indbetalinger til ATP som beregningsgrundlag for bidraget til fornyelsesfonden anvendes allerede eksisterende tal. Dermed skal der ikke opbygges nye ad-

ministrative procedurer for at håndtere kontrollen af bidragsforpligtelsen til fornyelsesfonden.

Kontoen for fornyelsesfonden skal holdes adskilt fra virksomhedens øvrige konti. På grund af ligeværdigheden med hensyn til at disponere over fornyelsesfonden, og da den regnskabsmæssigt er adskilt fra virksomhedens øvrige konti, forekommer det hensigtsmæssigt, at to repræsentanter for de ansatte har adgang til løbende at se alt regnskabsmateriale for fonden. Det må forventes, at parterne i langt de fleste tilfælde vælger den samme revisor for fornyelsesfonden, som virksomheden har i forvejen.